

Respondeo, *disting.* Assertum: ratione sui, *neg.*; ratione subjecti, a quo participare possidentur, *conc.*; sed tunc *neg.* suppositum, quod prout ita possessæ absolute ac simpliciter sint perfectiones. Itaque perfectiones simpliciter ideo solum dicunt defectum ac determinatam perfectionem in aliqua linea entis, quia a nobis præcisive concipiuntur, prout reperiuntur participare ac restricte in rebus, quas assueti sumus intueri, quia divina non cognoscimus nisi per species e rebus sensibilibus haustas. Sed realitas significata vel expressa per conceptum præcisivum qui neque imperfectionem nec pugnam cum majori perfectione præ se ferat, licet in mente nostra non exhibeat plenitudinem actualitatis in quavis linea entis, est vere perfectio simpliciter simplex, talisque, ut reipsa possideat plenitudinem actualitatis in ente eminentissimo et actualissimo. Ideoque perfectiones simpliciter simplices solum in mente nostra excludunt semper, vel potius præscindunt, omnimodam perfectionem, non vero a parte rei; possuntque propterea Deo, tribui, in quo verissime esse est ipsa substantia, ipsum vivere, ipsum intelligere, ipsum velle, ipsa sapientia, etc., etc.

Objic. 4.º Si Deus habeat quasdam perfectiones solummodo virtualiter et eminenter, posset aliud ens melius ac nobilius concipi, quod nimirum ejusmodi perfectiones tum virtualiter, tum eminenter, tum formaliter in se comprehenderet. Atqui Deo nihil melius nec majus cogitari potest. Ergo perfectiones aliarum rerum Deo tribuendæ sunt etiam formaliter. Major probatur, quia melius est continere aliquid et formaliter et eminenter, quam solum eminenter. Quemadmodum melius est habere formaliter præter nummum aureum nummum argenteum, quam solum aureum; licet hic eminenter habeat etiam argentei valorem.

Respondeo, *neg.* Major. et probat, *disting.*: si sermo sit de perfectione simpliciter, *conc.*; si de perfectione secundum quid, *neg.*, quia pugnat in terminis esse ens omnium cogitabilium perfectissimum, et habere formaliter perfectiones secundum quid. Unde nego paritatem aurei nummi. Ratio enim, cur nummus argenteus formaliter possessus præter aureum facit summam valoris majorem, licet jam eminenter continetur in aureo, est quia independentem ab aureo habet

suum formalem et intrinsecum valorem. Si autem nummus argenteus totum suum valorem acciperet ab aureo, summa utriusque non foret intensive major, sed extensive duntaxat. Quemadmodum etiam magistratus inferiores in civili societate potestatem a rege derivantes, nihil valoris addunt regis potestati. Neque ex eo quod rex suam potestatem aliis communicet, fit, ut major summa potestatis existat, sed tantummodo, ut sint plures potestate donati (1).

ARTICULUS V.

Quomodo perfectiones quædam de Deo et creaturis communiter prædicentur.

74. Constat ex dictis et ex vulgari hominum ratione loquendi multas notiones ac perfectiones, quæ rebus creatis conveniunt, Deo quoque sub eadem appellatione tribui. Sic Deum dicimus *ens, bonum, sapientem, justum, potentem, intelligentem*, etc. Spectat autem ad pleniorum divinæ majestatis cognitionem, ut instituta comparatione inter Deum et creaturas, videamus quomodo de iisdem communia illa prædicata enuntientur: unde patebit, an et qualem habeant effectus creati similitudinem cum prima causa. Tota vero controversia eo dirigitur, ut melius innotescat ineffabilis perfectio Dei: si enim probetur, Deum non solum eminenter supra totam rerum universitatem ratione illorum prædicatorum, quæ causæ primæ atque entis a se sunt exclusive propria, qualia sunt, v. g. ratio actus puri, necessitas existendi, aseitatis, etc., sed insuper ipsa nomina, quæ Deo et creaturis communiter attribuantur, importare in Deo perfectionem alterius ordinis supra modum excellentioris, longe sublimior apparebit nobis divina majestas, ita supra omnes res creatas et creabiles constituta, ut dum similis est aliquo modo cunctis, cum nulla re vel in simplicissimis et maxime præcisivis conceptibus

Quorum spectat
fac
controveria.

(1) Cfr. S. Thom. 3.º dist. 6, quæst. 2, art. 3, ad 1.um

Varie
sententiar.

convenire perfecte queat (1). Videamus ergo, qua ratione prædicentur de Deo et creaturis communia perfectionum nomina. Nonnulli cum Rabbi Moyse putarunt quidquid de Deo et creaturis prædicatur communiter, prædicari pure æquivoce (2); alii e converso, duce Scoto (3), arbitrati sunt quædam prædicari de illis univoce. Sententia vero S. Thomæ, eaque frequentissima inter Theologos ac Philosophos, mediam tenet viam, quæ nobis verissima videtur.

75. PROPOSITIO 1.^a Quamvis nulla notio perfectioque de Deo et creaturis prædicari possit univoce; neque tamen ideo dicendum est omnes prædicationes communes illis esse pure æquivocas, sed analogas.

Nulla perfectio
de Deo
et creaturis
prædicatur
univoce,

Prob. prima pars: *Nulla perfectio univoce prædicatur de Deo et creaturis.* 1.º Ad invocam prædicationem requiritur, ut forma seu perfectio, pluribus attributa, ejusdem in omnibus illis sit rationis ac definitionis. Atqui nihil de Deo ac creaturis prædicari potest, quod ejusdem sit rationis ac definitionis. Nam quævis perfectio in creaturis est restricta limitataque, tum quia in propria specie gradum habet finitum, tum quia non complectitur perfectionem aliarum specierum, ut sapientia v. g. solum importat perfectionem notitiæ intellectualis, eamque limitatam. E converso similis perfectio, prout Deo tribuitur, implicat infinitam perfectionem, tum in sua specie tum in omni plenitudine entitatis (4); singulæ enim sunt actus purus et ipsa deitas formalissime.

(1) *Quocirca Deus, inquit S. Dionysius, in omnibus cognoscitur et separatim ab omnibus; et per cognitionem Deus cognoscitur et per ignorationem: et est de eo cognitio, ratio et scientia, et tactus, et sensus, et opinio, et cogitatio, et nomen, et alia omnia; et neque intelligitur, neque dicitur, neque nominatur, nec est aliquid eorum quæ sunt, neque in aliquo eorum, quæ sunt, cognoscitur; et in omnibus omnia est, et nihil in ullo, et ex omnibus ab omnibus cognoscitur, et a nullo ex ulla re; utique de Deo ista recte dicimus, et ex omnibus quoque rebus celebratur, secundum omnium, quorum ipse causa est, proportionem.* S. Dionys., de divin. Nomin., cap. 7, parag. 3.

(2) Apud S. Thom. de potent., quæst. 7, art. 7.

(3) 1.^a dist. 3, quæst. 1; dist. 8, quæst. 2.

(4) Vide S. Thom. (1.^a Contr. Gent., cap. 32, arg. 1; Comp. Theolog., cap. 27; de potent., quæst. 7, art. 7, arg. 1; de veritat., quæst. 2,

Declaratur amplius. Nam perfectiones etiam simpliciter simplices exhibent diversas rationes formales, et prout in creaturis reperiuntur, realiter distinguuntur sæpissime, cum aliæ sine aliis esse possint, quinquam aliquando possint, etiam aliæ unitæ esse ac realiter identificatæ in eodem subjecto, ut v. g. ratio substantiæ ac vitæ in homine et angelo. Sed semper in creatis etiam tum, cum realiter unitæ reperiuntur, hæ perfectiones, saltem ratione distinguuntur ex eo præcise quod sunt *participatæ*. Unde tales sunt, ut ratione sui etiamsi aliquis intellectus adequate comprehenderet, ac penetraret totam rationem intelligibilem unius, v. g. substantiæ, vel sapientiæ, non videret in forma et essentia illius formam et essentiam alterius, v. g. vitæ, justitiæ, bonitatis, etc. Quoniam tota ratio et essentia unius potest reperi sine ratione et essentia alterius; nec aliquis ex eo solum quod est substantia, est quoque sapiens, bonus, justus, vivens, etc. Et ideo S. Thomas dixit verissime, perfectiones (etiam simpliciter simplices) reperi in rebus creatis *divisim et particulariter*.

E converso perfectiones divinæ, licet a nobis sub diversa expressione ideali cognoscantur secundum modum, quo creatas intelligimus, quia utimur speciebus rerum creaturarum etiam ad divina representanda; tamen in se essentialiter et formaliter unum idemque sunt, quia singulæ sunt ipsa essendi plenitudo. Quocirca quicumque rationem sapientiæ divinæ, prout est in se comprehenderet, videret illam quæditative et essentialiter esse essentiam, bonitatem, vitam, etc. Non enim, vere loquendo, est in Deo nisi unica forma simplicissima, quæ est essentialiter omnis perfectio. Itaque nulla perfectio divina, etiamsi communi conceptu abstractivo effertur cum simili perfectione creata, est reapse definibilis eodem modo, prout est Dei: sicut eadem prorsus definitio definitur animal hominis et leonis, etc., quia univoce prædicatur de illis.

art. 11 in corp.) Et lege Ferrariens. (In lib. 1.^{am} Contr. Gent. cap. 32 init., ubi egregie), et Card. Cajet. (In 1.^{am} part. quæst. 13 art. 5, ad evidentiam horum). Tolet. (ibid. art. 4, quæst. 1, conclus. nota 2 et art. 5 in declarat. hujus anteced.), Suarez (Metaphys. disp. 28, sect. 3, num. 5 et 7).

2.º Ad prædicationem univocam præterea requiritur, ut forma seu ratio pluribus communis eodem modo *sit* in illis. Unde quamvis forma, quæ pluribus tribuitur, esset in omnibus illis ejusdem rationis intelligibilis, adhuc impediretur univocatio ex eo solum, quod diversimode *esset* in illis. Ideo domus materialis et domus, quæ est in mente artificis in idea exemplari, ejusdem quidem sunt rationis intelligibilis, univocæ tamen dici nequeunt ob diversum modum essendi, quem habent; altera enim est qualitas quædam immaterialis, altera compositum corporeum et materiale. Atqui quævis perfectio, quæ sub eadem denominatione Deo tribuitur et creaturis, longe diversum modum essendi sortitur in iisdem. Ergo...

Minor patet, quia quælibet perfectio est in Deo ipsum esse divinum: quod in aliis rebus non accidit (1).

Confirmatur. Quia magis distat perfectio creata quævis ab increata similis denominationis, quam idea vel species intentionalis albedinis a reali albedine. Atqui albedo ejusdemque species intentionalis non conveniunt univoce (2). Ergo...

3.º Prædicationes, quæ in uno designat substantiam, in alio accidens, univocæ nequeunt esse: secus erim substantia et accidens univoce convenirent. Atqui omnes prædicationes in Deo substantiam, in creaturis autem, saltem plurimæ, accidens designant. Itemque substantia in Deo formalissime complectitur omnem possibilem perfectionem etiam in linea accidentali; quod in nulla re creata locum habet. Ergo (3).

4.º Ratio univoca simplicior, superior et prior quodammodo natura est pluribus, illis subjectis, in quibus invenitur, ab iisque non plene ac totaliter, sed per participationem obtinetur. Atqui nihil Deo simplicius, superius ac prius, nihilque per participationem ab eo possidetur, cum sit ens per præsentiam. Ergo (4).

(1) S. Thom. 1.º *Contr. Gent.* cap. 32, arg. 2; *de Potent.* quest. 7, art. 7, arg. 2.^a, 3.º Cfr. Ferrar. in 1.º *Contr. Gent.* cap. 32.

(2) Card. Tolet., In 1.º part. quest. 13, art. 5, *Prima Conclus.* contra Scoti sententiam.

(3) S. Thom., *de potent.* quest. 7, art. 7; Tolet. loc. cit.

(4) S. Thom. 1.º *Contr. Gent.*, cap. 32, trib. ultim. argum. Cfr. Ferrar. *ibid.* et Tolet. loc. cit.

Totam hanc doctrinam his rationibus comprehensam elegantè et perspicue complexus Aquinas: *Impossibile est, inquit, aliquid prædicari de Deo et creaturis univoce. Quia omnis effectus non adæquans virtutem causæ agentis, recipit similitudinem agentis, non secundum eandem rationem, sed deficienter: ita quod et divinis et multipliciter est in effectibus, in causa est simpliciter et eodem modo. Sicut sol secundum unam virtutem multiformes et varias formas in istis inferioribus producit. Eodem modo, ut supra dictum est (art. præc.), omnes rerum perfectiones, quæ sunt in rebus creatis divisim et multipliciter, in Deo præexistunt univocè et simpliciter. Sic igitur cum aliquod nomen ad perfectionem pertinens ad creaturis dicitur, significat illam perfectionem distinctam secundum rationem definitionis ab aliis. Pata, cum hoc nomen sapiens de homine dicitur, significamus aliquam perfectionem distinctam ab essentia hominis et a potentia et ab esse ipsius et ab omnibus hujusmodi. Sed cum hoc nomen de Deo dicitur, non intendimus significare aliquid distinctum ab essentia, vel potentia vel esse ipsius. Et sic cum hoc nomen sapiens de homine dicitur, quodammodo describit, et comprehendit rem significatam; non autem cum dicitur de Deo, sed relinquit rem significatam ut incomprehensam et excedentem nominis significationem. Unde patet, quod non secundum eandem rationem hoc nomen sapiens de Deo et de homine dicitur. Et eadem ratio est de aliis. Unde nullum nomen univoce de Deo et creaturis prædicatur (1).*

Et hæc est causa, cur legamus in sacris Libris illas sententias: *Nemo bonus nisi solus Deus (2); Qui est misit me ad vos (3); Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, et quasi nihilum et inane reputatæ sunt ei (4); et: Substantia mea tanquam nihilum ante te (5), et alias ejusmodi (6). Hinc etiam*

(1) 1 p. quest. 13, art. 5. Cfr. *de potentia*, quest. 7, art. 5 in corp. post. med.

(2) S. Luc. cap. 18.

(3) *Exod.* cap. 33, vers. 14.

(4) *Isaie.*, cap. 40, vers. 17. Cfr. vers. 15.

(5) *Psal.* 38, vers. 6.

(6) Cfr. Suar., *Metaphys.* disput. 28, sect. 3, num. 15.

patet, quo sensu, quemadmodum superius innotuit, verissime scriptum fuerit a pluribus PP. et DD. sacris (1), omnes perfectiones in rebus creatis reluctentes affirmari posse de Deo, et posse quoque negari. Omnes affirmari possunt, quia Deus est actus et plenitudo omnis perfectionis; et negari omnes possunt, nimirum quia non sunt in Deo illo modo, quo in creaturis, sed longe eminentiori, qui nec intelligi nec verbis exprimi a nobis potest (2).

nec æquivoce,

Probatur secunda pars: Prædicationes Deo et creaturis communes non sunt pure æquivocæ. 1.º Si omnes ejusmodi prædicationes forent pure æquivocæ, nulla daretur similitudo inter Deum et creaturas in illis perfectionibus, sed solum communitas nominis. Atqui admittenda est necessario aliqua similitudo (3). Nam inter effectum et causam adest similitudo, perfectiones autem omnes creaturæ sunt effectus Dei (4).

2.º Si perfectiones pure æquivoce tribuerentur Deo et creaturis, nec possemus ex perfectionibus earum cognoscere nec demonstrare perfectiones causæ primæ sine fallacia æquivocationis. Atqui contrarium docet sensus communis ususque peritorum omnium (5).

sed analogice.

Probatur tertia pars: Perfectiones, quæ Deo et creaturis tribuntur, analogice prædicantur. Ea prædicantur de pluribus analogice, quæ conveniunt illis ratione ac modo partim eodem, partim diverso, ac proinde important in eis similitudinem admixtam cum dissimilitudine: in hoc enim differunt analogata tum ab univocis tum a pure æquivocis. Jam vero constat ex duabus prioribus partibus propositionis, habere quidem res creatas earumque perfectiones similitudinem et convenientiam quamdam cum divina perfectione, non vero

Res creatæ
habent
cum Deo

(1) Vide apud Card. Franzelin, thes. XII.

(2) Vide S. Thom. 1. p. quæst. 13, art. 7, ad 2.um; de potent. quæst. 7, art. 5, ad 2.um; libr. 1. *Contr. Gent.*, cap. 30; 1.º dist. 22, art. 2 ad 1.um Cfr. superius dicta in proposit. 2.^a præcedentis articuli(3) S. Thom. 1.º *Contr. Gent.*, cap. 37, arg. 2.^a(4) S. Thom. 1. p. quæst. 4, art. 3; 1.º *Contr. Gent.* cap. 20.(5) 1. p. quæst. 13 art. 5; 1.º *Contr. Gent.* cap. 33, ubi plura; de Verit. quæst. 2, art. 2, alt. art. 11.

perfectam, sed deficientissimam, cum omnes illæ sint imitationes umbratiles infiniti pulchri exemplaris ac tenues participationes inexhaustæ plenitudinis totius esse (1). Ergo.

Apposite S. Dionysius: *Sed quorsum hæc dicuntur? Nam et ipsamet Scriptura dicit Deum esse dissimilem, nullique conferendum, ut ab omnibus diversum, et quod magis mirandum est, nihil ei esse simile. Veruntamen nequaquam id ejus similitudini repugnat; nam eadem Deo et similia sunt et dissimilia; similia quidem, secundum possibilem ejus, qui participari nequit participationem; dissimilia vero secundum effectum a causis differentiam infinitis prorsus parasangis incomparabiliter distantem* (2).

Similitudo autem hæc major aut minor est pro majori aut minori perfectione rerum. Et sic similitudo imperfecta, quæ in rebus omnibus vel minimæ perfectionis inest, vocatur *vestigium* Dei (3): illa vero, quæ inest substantiis rationalibus, *imago*. Nam *imago in hoc differt a vestigio, quod vestigium est confusa similitudo alicujus rei et imperfecta; imago autem repræsentat rem magis determinatam secundum omnes partes et dispositiones partium, ex quibus etiam aliquid de interioribus rei percipi potest. Et ideo in illis tantum creaturis dicitur esse imago Dei, quæ propter sui nobilitatem ipsam perfectius imitantur, et repræsentant. Et ideo in angelo et homine tantum dicitur imago divinitatis, et in homine secundum id, quod est in ipso nobilior. Alia autem, quæ plus aut minus participant de Dei bonitate, magis accedunt ad rationem imaginis* (4). Semper tamen in quavis re creata, quantumvis perfecta concipiatur, similitudo cum Deo est imperfectissima et deficientissima (5).

que similitudo
in irrationalibus
vestigium,
in rationalibus
imago
dicitur.(1) Vide S. Thom. 1.º dist. 22, art. 2.

(2) S. Dionysius, de divinis nominibus, cap. 9, parag. 7.

(3) Vide S. Thom. 1.º dist. 7, quæst. 2, art. 1.º, 2.º et 3.^o(4) S. Thom. 1.º dist. 7, quæst. 7, art. 1. Cfr. de verit. quæst. 10, art. 7; 1. p. quæst. 93, art. 6, et aliis articulis ejusdem questionis. De ratione imaginis lege S. Thom. in epist. ad Galoss. cap. 1, vers. 15; ad Hebræos, cap. 1, vers. 3. Cfr. *Psycholog.* vol. 2.um, num. 284, pag. 870.(5) Cfr. S. Thom. 1. p. quæst. 13, art. 3, ad 4.um; de verit. quæst. 2, art. 11, ad 1.um

76. PROPOSITIO 2.^a Analogia hæc, quæ intercedit in perfectionibus, quæ Deo et creaturis attribuuntur, duplex considerari potest; attributionis nempe seu proportionis et proportionalitatis, sive propriæ, sive impropriæ ac metaphorice.

Inter Deum et creaturas intercedit analogia proportionis vel attributionis

Probatur prima pars: *Intercedit analogia proportionis seu attributionis.* Hæc enim tum viget inter duo vel plura, quando ad unum aliquod principale reliqua omnia ordinem dicunt et habitudinem, ut patet ex *Dialectica* (1) et *Ontologia* (2). Atqui *quidquid dicitur* de Deo et creaturis, dicitur secundum quod est aliquis ordo creaturæ ad Deum, ut ad principium et causam, in qua præexistunt excellenter omnes rerum perfectiones (3). Ergo... *Creator et creatura*, inquit Angelicus, *reducuntur in unum, non communitate univocalionis, sed analogice. Talis autem communitas potest esse dupliciter. Aut ex eo quod aliqua participant aliquid unum secundum prius et posterius, sicut potentia et actus rationem entis, et similiter substantia et accidens. Aut quia ex eo quod unum esse et rationem ab altero recipit, et talis est analogia creaturæ ad creatorem, creatura enim non babel esse, nisi secundum quod a primo ente descendit; unde nec nominatur ens, nisi in quantum ens primum imitatur. Et similiter est de sapientia et de omnibus aliis, quæ de creatura dicuntur* (4).

Dices. S. Thomam disertis verbis negare analogiam proportionis intercedere inter perfectiones creatas et perfectiones Dei (5).—*Respondeo* in primis, S. Doctorem aperte tradere analogiam proportionis seu attributionis multis aliis locis, quæ nuper laudavi. Deinde, ut constat tum ex ipso loco, qui objicitur, tum ex pluribus aliis (6), ea solum proportio negatur ab Aequitate inter Deum et creaturas, quæ certam

(1) *Dialect.* num. 24, pag. 133, 134.

(2) *Ontolog.* num. 55, pag. 164 seqq.

(3) 1. p. quest. 13, art. 4 in fin. corp. Cfr. *Compend. Theol.* cap. 273, 1.º *Contr. Gent.*, cap. 34.

(4) S. Thom. *libr. Distinction.* in *Prolog.*, quest. 1, art. 2, ad 2.um

(5) *De verit.*, quest. 2, art. 11.

(6) Vide 1. p. quest. 12, art. 1, ad 4.um; *de potent.* quest. 7, art. 10 ad 9.um; 3.º dist. 1.^a, quest. 1, art. 1 ad 3.um

habitudinem ac determinatam determinati alicujus excessus et mensuræ importet, non vero absolute quamcumque proportionem seu ordinem et habitudinem, ac potissimum effectus ad causam (1).

Cæterum analogiam hanc attributionis inter Deum et creaturas posse esse intrinsecæ denominationis fuse probatum reliquimus in *Ontologia* (2).

Probatur secunda pars: *Est etiam analogia proportionalitatis inter Deum et creaturas.* Nam analogia proportionalitatis stat in similitudine duarum proportionum. Atqui perfectiones, quæ de Deo et creaturis prædicantur analogice, implent similes proportiones. Nam sicut homo v. g. sua sapientia notitiam habet rerum, ita Deus: et sicut homo sua libertate potest aliquid amare vel non amare, ita etiam Deus, et similiter in aliis (3).

Porro analogia hæc proportionalitatis potest esse vel propria vel impropria. Sunt enim quædam prædicationes, quæ saltem quoad formam ipsam, quam significant, non continent imperfectionem ac defectum, quia sunt perfectiones simpliciter simplices, v. g. vita, sapientia: aliæ vero non solum quoad modum significandi, verum etiam quoad formam ipsam significatam, defectum atque imperfectionem involvunt, ut est v. g. visio, lux, etc. Et primæ, quoniam Deo insunt formaliter modo explicato superius, conveniunt Deo et creaturis per analogiam proportionalitatis propriam. Sic dicitur Deus sapiens, bonus, ens, etc.: aliæ vero sicut non possunt formaliter in Deo reperiri, ita etiam non possunt de ipso prædicari nisi metaphorice, ac proinde habent analogiam proportionalitatis impropriæ: et hoc modo Deus dicitur *sol*, *leo*, etc. (4).

(1) Ita etiam tandem resolvit Ferrariensis, 1.º *Contr. Gent.* cap. 34, par. *Sciendum ulterius.*

(2) *Ontolog.*, num. 61, 62, pag. 188, 189 seqq. Cfr. num. 58, pag. 179, 180.

(3) Vide Card. Tolet., In 1.^{am} part., quest. 13, art. 5, *Questio unica, Secunda et tertia conclusio.*

(4) Cfr. S. Thom. *de verit.*, quest. 2, art. 11; 1.º dist. 22, art. 2 in corp. et ad 2.um, et 4.um; 1. p. quest. 13 art. 3, ad 1.um; 1.º *Contr. Gent.* cap. 303 *de Potent.* quest. 7, art. 15 ad 8.um

SOLVUNTUR DIFFICULTATES

Adversus primam partem propositionis.

77. **Objic.** 1.º Mensura et mensuratum sunt ejusdem rationis. Sed divina bonitas, sapientia et reliquæ perfectiones sunt mensura creaturæ bonitatis ac sapientiæ etc. Ergo...

Respondeo, dist. Major.: quando mensura est proportionata mensurato, seu quando mensuratum potest cœquari et commensurari mensuræ, seu habet definitam aliquam proportionem cum ea, *conc.*; secus, *neg.* Et *contrad.* Minore, *neg.* conseq. (1).

Objic. 2.º Similia sunt quæ communicant in forma. Sed datur similitudo inter creaturas et Deum. Ergo etiam communicatio in forma. Sed quæ communicant in forma, univoce sunt. Ergo.

Respondeo, dist. Minor.: datur similitudo perfecta, *neg.*: deficientissima, *conc.* Pariter *dist.* conseq. Ergo etiam communicatio in forma, modo tamen et ratione diversissima, *conc.*; eadem, *neg.* Et *contradist.* Minoris ultima, *neg.* conseq. (2).

Objic. 3.º Majus et minus non mutant speciem. Sed bonitas Dei et creaturæ videntur differre sicut majus et minus; siquidem tum Deus tum creatura dicitur bona. Ergo bonitas Dei et creaturæ sunt in eadem specie, ac proinde univoce conveniunt.

Respondeo, dist. Major. Majus et minus, quæ ita se habent secundum solam quantitatem, cum tamen in eadem ratione ac forma conveniant, *conc.*; majus et minus, quæ ita se habent, ut unum sit per essentiam et alterum per participationem, unum infinitum et supra omnem modum supereminens, alterum vero secus, *neg.* Et *contradist.* Minoris, *neg.* conseq.

Instabis. Inter ea, quæ diversorum sunt generum, non potest esse comparatio; unde Philosophus probat (3), non

(1) Apud S. Thom., *de potent.* quest. 7, art. 7, ad 1.um; 1 p. quest. 13, art. 5, ad 3.um

(2) Vide S. Thom., *de potent.*, quest. 7, art. 7, ad 2.um Cfr. 1 p. quest. 13, art. 5 ad 2.um; quest. 63, art. 1, ad 3.um

(3) Aristot. lib. 7.º *Physicor.*, text. comm. 30 seqq.

esse comparabilem velocitatem alterationis velocitati motus localis. Sed inter Deum et creaturas consideratur aliqua comparatio, siquidem creatura dicitur bona, Deus vero summe bonus. Ergo.—**Respondeo.** *Deus non comparatur creaturis in hoc, quod dicitur melior vel summum bonum, quasi participans naturam ejusdem generis cum creaturis, sicut species generis alicujus; sed quasi principium generis* (1). Adde quod etiam inter analogata dari queat comparatio aliqua: nam nihil repugnat, quod analogata secundaria diversimode participant formam et perfectionem principalis analogati, quamvis nullum illorum possit univoce cum hoc convenire. Quod vero velocitas alterationis non comparetur velocitati motus localis, nihil probat in contrarium; ratio enim est, quod istæ velocitates non sunt in eadem linea nec eodem genere mensuræ mensurentur. Quid autem yetat, quominus duo analogata, v. g. intellectus vel substantia angeli et hominis, sint in eadem linea cum intellectu et substantia spirituali Dei, ad quam comparentur tamquam magis et minus, quamvis analogice tantum conveniat cum ea? (2).

Objic. 4.º Nihil perfecte ac distincte cognosci potest, nisi per speciem ejusdem rationis. Sed Deus per suam bonitatem cognoscit omnia bona et per suum esse cognoscit omnia entia. Ergo bonitas Dei et creaturarum, idemque dic de aliis perfectionibus, ejusdem est rationis cum divina bonitate.

Respondeo, dist. Major.: si non adsit aliud medium supereminens, quod sit exemplar et similitudo infinite nobilior et excellentior tum rei cognoscende, tum quarumlibet aliarum, *conc.*; si adsit, *neg.* Et *contradist.* Minoris, *neg.* consequentiam. Sed de his agendum est, cum de divina scientia sermo erit. Interea legi potest S. Thomas (3).

Objic. 5.º «Domus, quæ est in mente artificis, et domus, quæ est in materia, sunt ejusdem rationis. Sed omnes creaturæ processerunt a Deo, sicut artificata ab artifice. Ergo

(1) S. Thom., *de potent.* quest. 7, art. 7, ad 4.um

(2) Cfr. solutiones objectionum adversus 1.^{am} et 3.^{am} hujus propositionis partem.

(3) *De potent.* quest. 7, art. 7, ad 5.um Cfr. 1 p. quest. 14, art. 5; *de veritat.* quest. 2, art. 4.

bonitas, quæ est in Deo, est unius rationis cum bonitate, quæ est in creaturâ, ac proinde univoca.

Respondeo dist. Major. Sunt quidem ejusdem rationis, habent tamen diversissimum esse, *conc.*; et habent etiam idem esse, *neg.* Et concessa Minore, *distinguo* pariter consequ. primum, *negando* ultimum. Sicut enim diximus in probationibus, ea etiam quæ unam habent rationem, possunt non esse univoca, si diversum habeant esse, ut patet in ipso exemplo objectionis. *Inter creaturam et Deum est duplex similitudo. Una creaturæ ad intellectum divinum; et sic forma intellecta per Deum est unius rationis cum re intellecta, licet non habeat eundem modum essendi, quia forma intellecta est tantum in intellectu, forma autem creaturæ est in re. Alio modo secundum quod ipsa divina essentia est omnium rerum similitudo subexcellens, et non unius rationis. Et ex hoc modo similitudinis contingit, quod bonum et hujusmodi prædicatur communiter de Deo et creaturis, non autem ex primo. Non enim hæc est ratio Dei, cum dicitur: Deus est bonus, quia bonitatem intelligit; cum jam ex dictis pateat, quod nec etiam domus, quæ erat in mente artificis, cum domo, quæ est in materia, univoce dicatur domus (1).*

Objic. 6.º Omne agens æquivocum reducitur ad aliquod univocum. Ergo primum agens, quale est Deus, oportet, ut sit univocum, utpote quod ad aliud prius revocari nequit. Jam vero agens univocum ejusque effectus univoce conveniunt. Ergo... (2)

Respondeo dist. antecedens: in prædicando, *trans.*; in agendo, *neg.* Nam licet in prædicationibus oporteat æquivoca ad univoca reduci, tamen in actionibus agens non univocum ex necessitate præcedit agens univocum. Agens enim non univocum est causa universalis totius speciei, ut sol est causa generationis omnium hominum; agens vero univocum non est causa agens universalis totius speciei, alioquin esset causa sui ipsius, cum sub specie contineatur, sed est causa particularis respectu hujus individui, quod in participatione speciei constituit. Causa igitur universalis totius speciei non est agens univocum. Causa autem

(1) S. Thom. de potent. quest. 7, art. 7, ad 6.um

(2) Apud S. Thom. de potent. quest. 7, art. 7, ad 7.um

universalis est prius particulari. Hoc autem agens universale, licet non sit univocum, non tamen est omnino æquivocum, quia sic non faceret sibi simile, sed potest dici agens analogicum; sicut in prædicationibus omnia univoca reducuntur ad unum primum non univocum, sed analogicum, quod est ens (1).

Objic. 7.º Possumus ita abstrahere de perfectionibus, quæ communiter de Deo et creaturis prædicantur, ut unus conceptus præcisivus efformetur, v. g. sapientiæ, vitæ, entis, et nesciatur, an sint creatæ vel increatæ, quia nimirum conceptus ejusmodi nihil refert de hujusmodi differentiis. Atqui hoc evincere videtur univocam convenientiam perfectionum illarum.

Respondeo, neg. Minor. Id enim duo tantummodo probat, primo, dari posse tum entis tum aliarum rationum conceptum unum præcisivum, qui exprimat et id, quod proprium est Dei, et id, quod proprium est creature, licet non formaliter secundum id, quod diversum est ac proprium cujuslibet, sed tantum secundum id, quod simile reperitur. Id probat secundo, perfectiones ejusmodi, quarum unus efformari potest conceptus præcisivus, esse formas intrinsecas tum Deo tum creaturis. Minime autem probat, illam similitudinem perfectionum divinarum et creaturarum, quæ objectum est talium conceptuum præcisivorum, esse univocam; potest enim esse, et est reapse analogæ. Verum hæc fusius exposita sunt in *Ontologia* (2).

Objic. 8.º Si non dantur perfectiones creatæ univoce communes cum divinis, non possemus ex rebus creatis Deum cognoscere. Atqui cognoscimus.

Respondeo, disting. Major.: non possemus cognoscere Deum adæquate, *conc.*: deficientissime, *neg.* Et *contra* distincta Minore, *neg.* consequ.

Instabis. Ex perfectionibus creatis cognoscimus increatas, amotis imperfectionibus defectibusque, et relicta pura perfectione. Ergo adest univoca ratio in illis.— **Respondeo, neg.** consequ. Quia «ablati imperfectionibus extrinsecis, non

(1) S. Thom. 1^a p. quest. 13, art. 5, ad 1.um Cfr. de potent., quest. 7, art. 7, ad 7.um

(2) Vide *Ontolog.*, num. 57, pag. 170 seqq.

manet nostra perfectio ejusdem rationis univoce cum illa Dei, sed analogice; sicut res creata se habet ad increatam» (1).

Objic. 9.º Ratio animalis perfectior homini convenit, quam leoni vel formicæ, nihilominus id non impedit, quominus tum homo tum leo univoce conveniant in animalitate. Ergo a pari licet sapientia vel vita longe perfectior Deo conveniat quam homini, perfectiones illæ univoce esse non desinent.

Respondeo, *dist.* Antecentis 1.^{am} partem: Ratio animalis perfectior, prout est physice in se, convenit homini, quam leoni, *conc.*; prout est intentionaliter in conceptu præcisivo, *neg.* Nam etiam animalitas hominis definitur principium sentiendi eodem prorsus modo atque animalitas leonis et formicæ. Unde *neg.* conseq., quia varietas objecta in perfectione non est præcise ratione animalitatis, quæ eadem manet in homine et leone formaliter; sed ratione perfectionis animalitati superadditæ. In perfectionibus autem Deo et creaturis ipsa ratio singularum perfectionum varia est, totoque cælo diversa (2).

Objic. 10. «Infinitas non mutat speciem formæ; linea enim infinita ejusdem rationis est cum finita. Sed Dei sapientia in hoc differt a nostra, quod illa infinita est. Erit igitur adhuc ejusdem rationis et univoce» (3).

Respondeo, *dist.* Minor. Sapientia Dei differt in hoc a nostra, *conc.*; differt in hoc tantum, *neg.* Egregie rem declarat Card. Franciscus Toletus: «Istæ creatæ perfectiones, scilicet sapientia, justitia, bonitas, esse, substantia et similia, non solum differunt a Dei perfectionibus in eo, quod istæ nostræ inter se sunt sparsæ et distinctæ, in Deo autem *realiter* unitæ; et nostræ singulæ finitæ in se, Dei autem infinitæ, scilicet infinita sapientia, infinita justitia, infinitum esse; sed tertio differunt etiam, quod non sunt istæ ejus rationis, cujus sunt Dei, est enim Deus *altior alia perfectio*. Unde deme a sapientia nostra finitatem, et fac eam infinitam, uni, et junge eam cum

(1) Tolet. In 1.^{am} part., quest. 13, art. 5 ad arg. 2.^{am} Scoti. Vide etiam Cajetanum (In 1.^{am} part. quest. 13, art. 5), ubi respondet argumentis Scoti.

(2) Cfr. Card. Tolet., *ibid.*

(3) Apud Tolet., *ibid.*

justitia et aliis, et remove imperfectiones alias; adhuc non est sapientia qualis est illa Dei. Nam Dei sapientia *formaliter et qualitatively est Deus ipse, et non solum identice*. Et in hoc tertio est totum punctum controversiæ. Existimat enim Scotus, nostram sapientiam, ablati aliis extraneis imperfectionibus et finitate, esse formaliter eandem cum illa, quæ est Dei: nos cum S. Thoma et reliquis DD. oppositum. Adhuc non est sic sapientia Dei, non sic est justitia, non sic esse, non sic vita, et alia. *Est enim Deus elevatissima una perfectio formalis*, cui nulla creata ullo modo formaliter est similis et ejusdem rationis (1). Unde nihil probat ratio desumpta ex linea infinita.

Adversus alteram et tertiam partem ejusdem primæ propositionis.

78. Objic. 1.º Ubicumque adest communitas sive univoce, sive analogica, ibi adest aliqua similitudo. Atqui inter creaturas et Deum nulla esse potest similitudo. Nam quæ similia sunt, comparari ad invicem possunt. Inter Deum vero et creaturas nulla esse potest comparatio, cum creaturæ sint finitæ, Deus autem infinitus, hic per essentiam, illæ per participationem.

An inter Deum et res creatas detur similitudo.

Respondeo, *neg.* Minorem intellectam in sua universalitate. Ad probationem, *dist.* Major. Quæ similia sunt secundum eandem perfecte rationem, *conc.*; quæ similia sunt similitudine admixta dissimilitudini, *subdist.*; comparari possunt comparatione exprimente definitam aliquam mensuram in excessu perfectionis, *neg.*; comparatione exprimente merum ordinem et habitudinem unius ad alterum, *conc.* Et *contradist.* Minore secundum hanc distinctionem, *neg.* conseq. (2).

Objic. 2.º Si creaturæ sunt Deo similes, etiam Deus erit similis creaturis. Hoc autem absurdum est dicere, ideoque

(1) Card. Toletus, In 1.^{am} part., quest. 13, art. 4. *Questio 1.^a, Tertia conclus.* Nota 2.^a Cfr. *ibid.* art. 5 ad 6.^{am}, et *ibid.* paulo post *init.*, In declarationem hujus antecedentis. Cfr. etiam circa ultimas has object. Scoti, Card. Cajetanus et Ferrarienses.

(2) Cfr. S. Thom. *de veritat.* quest. 2, art. 11 ad 2.^{am} Cfr. 1 p. quest. 4, art. 3, ad 2.^{am}.

Deus ipse sic conqueritur in sacris Litteris: *Cui similem fecisti Deum?* (1).

Respondeo, neg. Major. *Quia in bis, quæ unius ordinis sunt, recipitur multa similitudo; non autem in causa et causato. Dicimus enim, quod imago sit similis homini, et non e converso. Et similiter dici potest aliquo modo (nimirum analogice) quod creatura sit similis Deo, non tamen quod Deus sit similis creaturæ (2). Cujus rei rationem profundius reddit Angelicus his verbis: Simile enim alicui dicitur, quod ejus possidet qualitatem et formam. Quia igitur id, quod in Deo perfecte est, in rebus aliis per quamdam deficientem participationem invenitur illud, secundum quod similitudo attenditur, Dei quidem simplicitas est, non autem creaturæ. Et sic creatura babel, quod Dei est; unde et Deo recte similis dicitur. Non autem sic potest dici Deum habere, quod creaturæ est; unde nec convenienter Deum creaturæ similem esse, sicut nec hominem dicimus suæ imagini fore similem, cui tamen sua imago recte similis enuntiatur (3).*

Objic. 3.º «Similia dicuntur, quæ conveniunt in forma. Sed nihil convenit cum Deo in forma; nullius enim essentia rei est ipsum esse, nisi solius Dei. Ergo nulla creatura potest esse similis Deo» (4).

Respondeo, dicendum, quod non dicitur esse similitudo creaturæ ad Deum propter communicationem in forma secundum eandem rationem generis et speciei, sed secundum analogiam tantum, prout scilicet Deus est ens per essentiam et alia per participationem (5).

Objic. 4.º Major distantia est creaturæ ad Deum, quam entis creati ad non ens, cum ens creatum non excedat non ens, nisi secundum quantitatem suæ entitatis, quæ non est infinita. Sed enti et non enti nihil potest esse commune, nisi secundum æquivocationem tantum... Ergo nec Deo et

(1) *Isaïæ* cap. 40, vers. 18.

(2) 1 p. quæst. 4, art. 3, ad 4.um

(3) 1.º *Contr. Gent.* cap. 20. Cfr. *de veritat.* quæst. 2, art. 11, ad 1.um; *de potent.* quæst. 7, art. 7, ad 3.um et 4.um. *Eorum quæ contra sunt.*

(4) Apud S. Thom. 1 p., quæst. 4, art. 3, argum. 3.º

(5) *Ibid.* ad 3.um

creaturæ potest aliquid esse commune, nisi secundum æquivocationem puram» (1).

Respondeo, *Etiam enti et non enti aliquid secundum analogiam convenit; quia ipsum non ens ens dicitur analogice, ut patet in 4.º Metaphys.* (text. com. 2). *Unde naturæ distantia, quæ est inter creaturam et Deum communilatem analogiæ impedire non potest (2).*

Objic. 5.º Major est distantia eorum, quorum nulla est similitudo, quam quorum est similitudo aliqua. Sed inter Deum et creaturam est maxima omnium distantia, utpote infinita. Ergo oportet, ut dicamus inter entia creata et Deum nullam esse similitudinem (3).

Respondeo, dist. Major.: cum sermo est de similitudine, quæ certam aliquam et definitam proportionem ac mensuram importat, *conc.*; cum sermo est de similitudine, quæ non continet determinatam aliquam mensuram proportionis, *neg. Conc.* Minor., et *distinc. conseq.*; nulla est similitudo determinatæ proportionis, *conc.*; secus, *neg.* Itaque si sermo sit de determinata aliqua proportione similitudinis, æque distat a Deo non ens, quam ens creatum perfectissimum, quia non major incommensuratio et excessus est inter Deum ac nihilum et inter Deum et entia creata; omnia enim sunt quasi non essent coram Deo. Sed tamen cum distantia illa sit diversi generis, nimirum utrique positiva inter Deum et entia realia, et negativa ex parte unius extremitatis inter Deum et chimæram; fit, ut in primo casu adsit similitudo, licet absque ulla commensuratione, non vero in altero casu, quia chimæra nihil participat, nec participare potest de Deo (4).

Objic. 6.º «Magis differt Deus a creatura, quam numerus ab albedine. Sed stultum est dicere esse numerum, similem albedini, aut e converso. Ergo stultius est dici, quod aliqua creatura sit similis Deo» (5).

Respondeo, dist. Major.: ita tamen ut Deus sit principium omnis creaturæ omniumque generum ac diversitatum

(1) Apud S. Thom. *de veritat.* quæst. 2 art. 11 arg. 5.

(2) S. Thom. *de verit.* *ibid.* ad 5.um

(3) Apud S. Thom., *ibid.* arg. 4.º

(4) Cfr. S. Thom. *de veritat.*, quæst. 2, art. 11, ad 4.um

(5) Apud S. Thom. *de potent.* quæst. 7, art. 7, *sed contra est 7.º*

entium, *conc.*; secus, *neg.* *Contradist.* Minor.; quia nec continentur in eodem genere, nec unum est principium alterius, *conc.*; aliter, *neg.* Et *neg.* conseq. et paritatem. *Albedo nec est in genere numeri, et ideo nulla similitudo unius ad alterum attenditur. Deus autem est principium omnis generis, et ideo ei omnia aliquatiter simulantur* (1).

Adversus secundam propositionem.

79. *Objic. 1.º* In analogis, saltem per attributionem et proportionem analogatum principale ponitur in definitione secundarii analogati. Sic v. g. sanitas analogice predicatur de animali, de cibo et colore, sed de primo principaliter, ac de reliquis duobus secundario: unde fit, ut sanitas cibi et coloris definiatur per ordinem ad sanitatem animalis, nimirum sanitas cibi est in eo, quod causet, et conservet sanitatem in animali, et sanitas coloris in eo, quod significet sanitatem animalis. Atqui in definitione creaturarum perfectionumque creaturarum non ponitur Deus nec increate perfectiones. Ergo non inest analogia saltem attributionis.

Respondeo, dist. Major. Id locum habet in analogis analogia per extrinsecam denominationem, quando nimirum ratio denominationis non est forma intrinsece inherens, sed relatio et habitudo ad formam, quam alia res habet, *conc.*; in analogis analogia per intrinsecam formam ac denominationem, *neg.* Unde *nego* paritatem exempli. Et *concessa* Minore, *neg.* conseq. Et ratio est plana, quia si forma quevis analogia etiam in secundariis analogatis intrinsece ac proprie reperitur, cognoscibilis est, atque adeo definibilis, per seipsam. Id quod evidenter patet in rebus ac perfectionibus creatis, quae licet non sint nisi per participationem a causa prima, ideoque importent essentialem ordinem ad eandem, tamen a nobis cognoscuntur ante ipsas perfectiones divinas, quas imitantur. Quare in rebus creatis non est purus ordo et habitudo ad perfectiones divinas, sicut est in analogatis per extrinsecam denominationem, v. g. in cibo et colore, merus ordo ad sanitatem animalis absque sanitate sibi intrinsece inherente, sed sunt praeterea reales perfectiones sibi intrinsece

(1) S. Thom. *ibid.* ad 7.um Cfr. 1 p. quest. 4, art. 3, ad 2.um

convenientes, in quibus praecise fundatur essentialis illa habitudo et ordo ad causam primam (1). Atque ita perfectiones illae cognoscibiles ac definibiles sunt sine ordine ad Deum, quamvis si profundius inspiciantur, quatenus sunt participatae, nequeunt etiam cognosci, nec defini sine relatione ad ens per essentiam. Caeterum S. Thomam agnovisse analogiam per intrinsecam denominationem inter Deum et res creatas, fuse probatum reliquimus in laudatis modo *Ontologiae* locis, contra quorundam Thomistarum placita.

Objic. 2.º S. Thomas absque ulla distinctione docet «quod in omnibus nominibus, quae de pluribus analogice dicuntur, necesse est, quod omnia dicantur per respectum ad unum. Et ideo illud unum, oportet, quod ponatur in definitione omnium» (2).

Respondeo, dist. assert.: quando illud unum, ad quod reliqua ordinem habent, est solummodo causa illorum, quin intrinsece possideat formam communis denominationis, *conc.*; quando illud non solum est causa reliquorum, sed praeterea intrinsece possidet formam, a qua communem accipit denominationem, *neg.* Responso est ipsissima doctrina S. Thomae. Distinguit enim duplicem rationem perfectionum, ex quibus tum Deus tum creatura analogice denominantur. Aliae dicunt in suo conceptu essentiali defectum et imperfectionem, quae proinde causantur quidem a Deo in creaturis, inesse tamen nequeunt formaliter, et proinde nec proprie predicari de ipso, sed solum metaphorice, quatenus exprimunt in Deo aliquid, quod licet diversissimum sit in se, simili tamen modo se habet respectu quorundam effectuum. *Sic nomen leontis dictum de Deo nihil aliud significat, quam quod Deus similiter se habet, ut fortiter operetur in suis operibus, sicut leo in suis. Et sic patet, quod secundum quod (ejusmodi nomina) dicuntur de Deo, eorum significatio defini non potest nisi per illud, quod de creaturis dicitur. De aliis autem nominibus, quae non metaphorice dicuntur de Deo, esset etiam eadem ratio, si dicerentur de Deo causaliter tantum.... Sic enim cum dicitur: Deus est bonus, nihil aliud esset, quam: Deus est causa bonitatis creaturae. Et sic hoc nomen bonum dictum de Deo clauderet in suo*

(1) Cfr. S. Thom. 1 p. quest. 13, art. 2 in corp.

(2) S. Thom. 1 p. quest. 13, art. 6.

intellectu bonitatem creaturæ... Sed supra ostensum est (art. 2 hujus quæst.), quod hujusmodi nomina non solum dicuntur de Deo causaliter, sed etiam essentialiter. Cum enim dicitur: Deus est bonus vel sapiens, non solum significatur, quod ipse sit causa sapientiæ vel bonitatis, sed quod hæc in eo eminentius præexistunt (1).

Quid clarius? Præterea si sola daretur attributio per extrinsecam denominationem, nomina, quæ de Deo et creaturis analogice dicuntur, nihil intrinsecum ponerent in Deo, quemadmodum voluit Rabbi Moyses apud Angelicum (2), sed de Deo prædicarentur duntaxat, quia causa est producendi in creaturis perfectiones nominibus illis significatas. Atqui hunc errorem S. Doctor sæpe reprehendit, et confutat, ut inferius videbimus. Accedit, quod ex doctrina S. Thomæ Deus est forma exemplaris omnium rerum, non solum quantum ad ea, quæ sunt in sapientia sua, scilicet secundum rationes ideales, sed etiam quantum ad ea, quæ sunt in natura sua, scilicet attributa (3); et sic a sua sapientia derivatur omnis sapientia, et ita de aliis attributis, secundum doctrinam Dionysii (de Divin. Nomin. cap. 7). Unde concludit: Deus non dicitur sapiens, quia ab eo est sapientia, sed potius res creata dicitur sapiens, in quantum imitatur divinam sapientiam (4).

Verum in his non potest ulla esse lis quoad rem ipsam: quandoquidem certum est dari in creaturis intrinsece formas designatas per nomina Deo et creaturis communia, et certum est etiam easdem formas, cum nullam in suo conceptu involvunt imperfectionem, non solum esse in Deo, sed esse ipsam divinam substantiam (5).

(1) 1 p. quæst. 13, art. 6 in corp. et ad 2.um

(2) S. Thom. 1 p. quæst. 13, art. 2; et de potent. quæst. 7, articulo 5.

(3) S. Thom. 1.º dist. 2, quæst. 1, art. 2.

(4) S. Thom. ibid. Cfr. 1.º Contr. Gent. cap. 31, Sic igitur sapiens; 1.º dist. 2, quæst. 1, art. 3, vers. fin.; de potent. quæst. 7, art. 6, post medium.

(5) Vide S. Thom. 1 part. quæst. 13, art. 2; de potent., quæst. 7, art. 4. 1.º dist. 2, art. 2. 1.º Contr. Gent. cap. 4.

ARTICULUS VI

An et quo pacto Deo conveniant relationes ad creaturas.

So. Inter prædicata et denominationes, quæ Deo asseruntur, sunt quædam, quæ relationem quamdam sonant, et in rebus creatis solent reapse realem importare relationem: talia sunt v. g. potentia, cognitio, denominatio Creatoris, Domini, etc. Horum porro prædicatorum alia important respectum necessarium, ideoque æternum, ut v. g. omnipotentia et cognitio essentialium; alia vero important respectum liberum, qui potuisset etiam abesse, Deo ipso aliter decernente, ut v. g. cognitio rerum creaturarum existentium, creatio, redemptio, etc. Si enim Deus decrevisset nihil creare, non diceretur Creator, nec vidisset res alias existentes. Adhuc denominationes istæ, quæ respectum liberum involvunt, duplicis generis distingui possunt, æternæ ac temporanæ. Æternæ sunt illæ denominationes respectivæ, quæ fundantur in actu aliquo immanente Dei, ut v. g. cognitio creaturarum existentium; quia quamvis nihil præter Deum existit nisi in tempore, at Deus ea ipsa, quæ in tempore existunt, ab æterno cognoscit per eundem ipsum actum identificatum cum sua essentia, per quem seipsum intelligit. Temporanæ dicuntur illæ denominationes, quæ implicant actionem aliquam Dei ad extra, ut v. g. Creator, Dominus, quia denominationes istæ non tribuuntur Deo, donec terminus externus, ad quem dicunt respectum, in seipso existat.

Quæritur ergo, utrum ejusmodi denominationes respectivæ in Deo importent reales ad creatas res relationes: et sermo est de relationibus ad res creatas, quia fide divina novimus dari in Deo reales relationes inter tres Personas Santissimæ Trinitatis; Pater enim refertur ad Filium, et Filius ad Patrem, et Spirans (Pater et Filius) ad Spiritum Sanctum, ac vicissim Spiritus Sanctus ad Spirantem. Ut porro quæstio melius intelligatur, revocandæ sunt in memoriam alias tradite notiones relationis, ejusque divisiones in relationem realem ac rationis, mutuam et non mutuam, transcendentalem

Prædicata
divina
relationem
importantia,

cerumque
varietas.

Status
questionis

et prædicamentalem vel categoricam, secundum *esse* ac secundum *dici* (1).

Difficultas versari potest cum circa relationes transcendentales, tum circa prædicamentales vel contingentes; quamvis major videatur esse auctororum discordia circa has postremas, nam relationes transcendentales negant Deo convenire posse etiam nonnulli, qui prædicamentales concedunt, ut P. Theophilus Raynaudus (2). Affirmant ergo prædicamentales seu contingentes ac temporaneas relationes reales esse in Deo ad creaturas generatim Nominales, Ockam, Gabriel, Aureolus, Gregorius Ariminensis et Marsilius, itemque Durandus, Palacius alique (3), quibus adherent PP. Theophilus Raynaudus (4), Petrus Hurtado (5), Rodericus Arriaga (6), Franciscus Oviedo (7) et Lössada (8), quibus favere videtur S. Anselmus (9), atque ut alios omittam, cardinal. Aguirre (10). Negant autem in Deo reales relationes prædicamentales et contingentes communissime prisci Scholastici, ut S. Bonaventura (11), Alexander Halensis, Ægidius, Henricus Richardus, Scotus (12), Capreolus (13), Cajetanus (14), Ferrariensis (15), Hispalensis (Deza) (16), Bañez (17) Molina (18),

(1) Vide *Ontolog.* num. 334, pag. 967; num. 335, pag. 970, 976, seqq.

(2) *Theolog. natur.* dist. 8, quest. 5, art. 6, num. 388.

(3) Apud Suarez (*Metaphys.* disp. 47, sect. 15, num. 16) et cardinal. Aguirre (*Theolog. S. Anselmi*, disp. 34, sect. 1, num. 0).

(4) *Theolog. natur.*, distinct. 7, quest. 1, art. 5, num. 70 seqq.

(5) *Metaphys.* disp. 15, sect. 2, num. 18.

(6) *Logic.*, disp. 12, num. 28.

(7) *Metaphys.*, controver. 9, punct. 4, num. 22 seqq.

(8) *Logic.*, tract. 4, disput. unic. cap. 6, num. 6.

(9) *Monolog.* cap. 24.

(10) *Theolog. S. Anselmi*, disp. 34, sect. 2, seqq.

(11) 1.º dist. 20, art. 1, quest. 3.

(12) Apud Suarez (*Metaphys.*, disp. 30, sect. 47, sect. 15, num. 17), et card. Aguirre (loc. cit. sect. 1, num. 10).

(13) 1.º dist. 20, quest. 1, art. 4, conclus. 3 et art. 2, conclus. 2 et 3.

(14) In 1.um part. quest. 13, art. 7.

(15) In libr. 1.um *Contr. Gent.*, cap. 12.

(16) 1.º dist. 3, quest. art. 1.

(17) In 1.um part., quest. 13, art. 7.

(18) In 1.um part. quest. 13, art. 7.

Fonseca (1), cardin. Toletus (2), Franciscus Suarez (3), Vazquez (4), Valentia (5), Granado (6), Arrubal (7), Becanus (8), Albertinus (9), Fassolus (10), Rhodes (11), Tellez (12), Soarez lusitanus (13), Pontius (14), Mastrius (15), etc., quibus adstipulantur multi recentiores.

S. Thomam, sunt, qui pro prima istarum sententiarum probabiliter adduci posse putent ex illis testimoniis, in quibus S. Doctor scribit, posse aliquid absque ulla sui mutatione intrinseca relationem de novo acquirere, vel acquisitam amittere ex sola alterius extremi relati mutatione (16). Verum quamvis hac doctrina egregie dissolvatur unum ex argumentis, quæ adversus reales Dei ad creaturas relationes objiciuntur, ex ea tamen sola non necessario sequitur, quod dentur huiusmodi relationes.

Cæterum de mente Doctoris Angelici eisdem puto non esse locum ambiendi; sexcentis enim disertis verbis rejicit illas, realesque relationes in Deo nullas agnoscit nisi inter tres Personas. Ita directe sibi proposita ea quæstione, utrum relationes Dei ad creaturas sint reales, respondet negative (17). Alias vero sæpissime occasione similium quæstionum eandem constanter tradit doctrinam, ut v. g. cum illud tractandum suscepisset, *utrum nomina, quæ important relationem*

(1) *Metaphys.* lib. 5, cap. 15, quest. 1, sect. 7.

(2) In 1.um part. quest. 13, art. 7.

(3) *Metaphys.* disp. 47, sect. 15, num. 17.

(4) In 1.um part. quest. 13, art. 7, in coment.

(5) In 1.um part., disp. 1, quest. 13, punct. 4, *Nihilominus...*

(6) In 1.um part., tom. 2, tract. 3, disp. 1, num. 7.

(7) In 1.um part. disp. 99, cap. 2, a. num. 2.

(8) *Prim. part. de vision. Dei*, cap. 9, quest. 13, num. 9.

(9) *Corollar.* tom. 2, *Prædicam. Ad aliquid*, quest. 3, num. 5.

(10) In 1.um part., quest. 13, art. 7, num. 2 seqq.

(11) In ultima sectione *Cursus. philos.*

(12) *Disp.* 2, sect. 4.

(13) *Metaphys.* tract. 5, disp. 1, sect. 3.

(14) *Logic.* disp. 15, quest. 3, num. 30.

(15) *Logic.* disp. 8, quest. 5, art. 1.

(16) Vide plura huiusmodi loca excerpta in *Ontolog.*, num. 330, pag. 967, seqq.

(17) Vide v. g. *de potent.*, quest. 7, art. 10; *Contr. Gent.* libr. 2, cap. 12.

ad creaturas, dicantur de Deo ex tempore; post expositam diversitatem relationis realis ac logicæ, in hæc verba concludit: Cum igitur Deus sit extra totum ordinem creaturæ, et omnes creaturæ ordinentur ad ipsum, et non e converso, manifestum est, quod creaturæ realiter referantur ad ipsum Deum; sed in Deo non est aliqua realis relatio ejus ad creaturas, sed secundum rationem tantum, in quantum creaturæ referuntur ad ipsum. El sic nihil prohibet hujusmodi nomina, importanctia relationem ad creaturam, prædicari de Deo ex tempore, non propter aliquam mutationem ipsius, sed propter creaturæ mutationem; sicut columna fit dextera animali, nulla mutatione circa ipsam existente, sed animali translato (1).

Sententia
Deo
ascribitur
reales
relationes
a censura
vindictur.

Nonnulli secundæ sententiæ patroni, in quibus est Trigosius (2), eam adeo certam arbitrantur, ut priorem, asserentem Deo reales relationes, dicant non solum falsam, sed etiam periculosam et temerariam errorique proximam. Verum censura hæc procul dubio iniqua est, nec veritatem habere potest nisi adversariis imputando, quod non docent. Si enim primæ sententiæ assertores tenerent relationem esse rem vel modum realem distinctum a natura, doctrina eorum reapse intolerabilis atque erronea foret, quia poneret in Deo accidentia realia et realem compositionem ac naturæ mutationem. Verum præcise hoc est ipsorum fundamentum, relationem ex natura sua non importare rem modumve ullum realem a subjecto distinctum, quæ est sententia probabilis et frequentissima inter Philosophos (3). Quo ergo jure tam gravi censura notatur doctrina, cum censura fundamentum dubium sit et controversum inter catholicos; et etiamsi verum esset, negatur omnino a doctrinæ assertoribus? (4). Non ergo censuris agendum est, sed rationibus duntaxat; rationes vero, quæ rem certo evincant, non est facile invenire.

(1) S. Thomas 1.^a p. quest. 13, art. 7. Cfr. ibid. ad 2.um. Adde alia infinita loca, ut v. g. 1. p. quest. 6, art. 2, ad 1.um; quest. 28, art. 1, ad 3.um; et art. 4, quest. 45, art. 3, ad 1.um; de potent., quest. 1, art. 1, ad 1.um; quest. 3, art. 3, corp.; quest. 7, art. 1.

(2) In 1.^{am} part. S. Bonaventuræ, quest. 8, art. 3, dub. 3.

(3) Vide Ontolog. num. 338, 339, pag. 964, 996, 195.

(4) Cfr. Suarez, Metaphys. disp. 47, art. 15, num. 17-20.

81. PROPOSITIO. Nullæ dantur in Deo relationes reales ad res creatas, sed tantum rationis.

Prima pars de realibus relationibus probatur.

Relatio vel est transcendentalis vel prædicamentalis (1). Atqui neutra potest esse realis in Deo respectu creaturarum.

A). Non transcendentalis, quia hæc subjecto, quod refertur, est essentialis, illudque ad terminum relatum essentialiter ordinat. Videtur autem prorsus repugnare, ut Deus, vel aliquid divinam essentialiter ordinetur ad aliquid extraneum, quia Deus est ens summe independens ac nullius egens. Quæstio hæc a nonnullis confunditur cum illa alia, postea tractanda, utrum omnipotentia divina, vel etiam scientia simplicis intelligentiæ, necessario connectatur cum possibili; verum existimo hæc esse distinguenda, nam necessaria connexio potest etiam concipi absque reali relatione; unde etiam connexionem omnipotentis cum possibili propugnant auctores, qui omnem quamcumque realem relationem in Deo negant.

Nulle sunt
in Deo
reales relationes
ad creaturas,
sive transcen-
dentales.

B). Neque etiam datur in Deo relatio prædicamentalis ad res creatas. Assertio hæc majoris minorisve momenti est pro varietate opinionum circa naturam relationis. Qui enim putant essentiam relationis repositam esse in modo aliquo vel realitate superaddita subjecto, quod referri ad aliud dicitur (2), vel contendunt rationem fundandi debere esse aliquid accedens, nec posse esse ipsam rei substantiam (3), mihi videntur non posse ulla reales relationes prædicamentales Deo asserere, ut per se patet, ac statim declarabo. At qui contrariam tuentur opinionem circa naturam relationis, non tenentur ex consequentia doctrinæ relationes reales a Deo repellere, unde alii eas rejecerunt, alii admiserunt. Quæ opinionum varietas satis persuadet, vix quidpiam certi hac de re statui posse. Præstat tamen longe communiorem sententiam sectari.

sive prædica-
mentales.

Probatur. Ad essentiam prædicamentalis relationis in suo generali conceptu vel requiritur, ut sit accidens aut modus

(1) Ontolog., num. 335, pag. 976.

(2) Ontolog., num. 338, 339, pag. 966, 995, seqq.

(3) Ontolog., num. 336, pag. 987.

aliquis realiter a subjecto distinctus, vel non. Atqui utrumvis dicatur, neganda est omnis realis relatio in Deo. Ergo...

Probatur Minor per partes: *α) Si relatio ex suo generali conceptu importat rem vel modum realiter a subjecto distinctum.* Nam relationes prædicamentales ejusmodi importarent in Deo formam realem, quæ de novo adveniat, cum terminus ponitur, ut si sermo sit de relationibus fundatis in actione, cujus terminus tempore ponitur, v. g. relatio Creatoris, Redemptoris; vel certe importarent formam realem, quæ potuisset abesse in Deo, videlicet si sermo sit de relationibus fundatis in actione immanente Dei, qualis est v. g. relatio videntis res creatas in tempore existentes, quæ quamvis æterna est, potuit tamen absolute non esse, si nempe nolisset Deus quidpiam creare tunc enim non habuisset visionem creaturarum. Atqui tolerari nequit in Deo quidpiam reale, quod vel de novo adveniat, vel potuerit absolute non esse. Id enim necessario inducit in Deo realem distinctionem et compositionem ac naturæ mutationem. Quare si relatio ex generali suo conceptu vere importet accidens realiter distinctum a subjecto (de quo tamen non convenit inter auctores), absurde atque erronee assereretur Deo relatio realis ad creaturas. Quam consecutionem ut vitaret doctissimus cardinalis Aguirre, concessit quidem, et acriter propugnavit relationem prædicamentalem in creatis realiter distingui a subjecto (1), sed negavit idem dicendum esse de relatione reali in Deo (2), quam propterea veritus non est strenue tueri (3). Verum nescio equidem, an satis rationabilis sit ejusmodi distinctio inter relationem creatam et incretam. Si eam facere liceret, nonne eodem jure fas esset distinguere inter qualitatem creatam et incretam, quarum prior quidem sit accidens reale, altera vero non, ut sic impune Deo assereretur realis ac veri nominis qualitas cum magna vocum et notionum perturbatione? Simili modo posset quis contendere dari inter Personas divinas causalitatem, ea inductus ratione, quod conceptus causæ in creatis

(1) Vide cardin. Aguirre. *Metaphys.* disp. 12, sect. 2, seqq.

(2) Vide eundem in *Theolog. S. Anselmi* disp. 34, sect. 5, num. 51, seqq...

(3) *Theolog. S. Anselmi*, loc. cit., sect. 2, 3, seqq.

quidem importet realem distinctionem naturæ ac dependentiam effectus a causa, non vero in divinis; quod profecto nullatenus tolerandum est. Ergo magis logicum videtur, ut qui reales putet Deo tribui posse relationes ad res creatas, non requirat ad generalem relationis conceptum distinctionem a subjecto, ne videlicet communissimæ notionis metaphysicæ, quæ præscindant a ratione creati et increati, debeant postea corrigi, aut limitari in particularibus questionibus.

Probatur prima Minor quoad alteram partem: *β) Etiam si relatio ex suo generali conceptu non importet accidens vel modum a subjecto distinctum, non est admittenda in Deo respectu creaturarum.*

Nam quicquid sit de hac questione, relatio importat ordinem unius ad alterum. Ergo inter illa tantum extrema dari potest relatio realis, quæ vere realiter ordinabilia sunt ad invicem. Atqui Deus non potest realiter ordinari ad res creatas in ullo sensu. Ergo nec habere realem relationem.

Minor subsumpta probatur, quia eatenus unum ad aliud relatione aliqua ordinari dicitur, quatenus vel dependet realiter ab illo, vel perficitur aliquo modo in ordine ad illud, vel habet in se aliquid naturæ sua directum ad illud, vel quatenus (si mutua sit relatio in unoquoque extremo correlato) fundamentum relationis est forma ejusdem ordinis aut proportionem servans cum alterius forma. Atqui nihil horum Deo convenit respectu creaturæ. Ergo non potest dici realiter ad res creatas ordinari...

Major declaratur, simulque probatur inductione diversarum relationum. Sane ad realem relationem requiritur reale fundamentum seu ratio fundandi (1), cujus tria cum Aristotele distinguuntur genera, nempe unitas et multitudo seu convenientia et disconvenientia in forma, actio et passio, ac mensura et mensuratum; omniaque relationum fundamenta, quantumvis diversa, ad aliquod ex istis tribus capitibus revocantur ex communissima Scholasticorum sententia (2), cum

(1) *Ontolog.* num. 335, pag. 671.

(2) Vide Suarez *Metaphys.* disp. 47, sect. 10, seqq.; Complutens. (*Dialect.* disp. 14, quot. 4^a, etc.

S. Thoma (1). Jam in relationibus primi generis fundamentum unitatis semper importat convenientiam formæ, quæ in utroque sit ejusdem ordinis et proportionis, nempe quia utrumque habet eandem sive specificè sive etiã genericè naturam (*identitas*), vel eandem quantitatem (*æqualitas*), vel eandem qualitatem (*similitudo*), vel idem Ubi (*præsentiam*), vel eandem durationem (*cœxistentiam*), vel eandem situm (*propinquitatem*), etc. In iisdem relationibus vicissim fundamentum multitudinis seu diversitatis gignit relationem, non propterea quod in uno extremo sit, non autem in altero, forma fundans relationem, sed quia in utroque est forma ejusdem quidem ordinis et proportionis, non autem penitus una et eadem, sed diversa. V. g. inæqualia proprie dicuntur non illa, quorum alterum habet quantitatem, alterum vero non, sed quorum utrumque habet quantitatem, sed alterum unam, alterum diversam. Simili modo dissimilitudinem habent ea, quæ participant quidem qualitatem ejusdem ordinis, sed in ea ipsa varietatem habent. Unde lux et tenebræ non habent relationem dissimilitudinis, sed diversæ lucis; nec relatio non cœxistentiæ adest inter ea, quorum alia existunt, alia nunquam extiterunt, sed inter illa tantum, quorum aliqua extiterunt uno tempore, alia in alio, etc. Et horum omnium ratio est, quia ubi non est proportio vel ordo unius rationis, non potest esse comparatio, relatio autem certam aliquam ac determinatam extremorum comparisonem importat. *Quæ non sunt in eodem genere*, inquit Angelicus, *si quidem sint in diversis generibus contenta, nullo modo comparabilia sunt* (2). Sane quomodo dici potest v. g. dulcedo major, vel minor, vel æqualis lineæ aut tempori, etc?

In secundo genere actio et passio sunt fundamentum relationis realis, quia passum subjicitur, ac dependet ab agente, a quo perficitur, agens vero creatum (omissis actibus intentionalibus, qui spectant ad tertium genus) vel perficitur actione ipsa, si eam in se recipiat (quod tamen alibi rejecimus ut minus probabile), vel ordinatur ad agendum per virtutes suas, ut accidit in omnibus causis naturalibus, quarum finis est certo modo agere secundum suas ingenitas

(1) S. Thom., *Metaphys.* lib. 5, lect. 17.

(2) S. Thom., 1 p. quest. 6, art. 2, ad 3.um

legis et inclinationes, vel se perficere, saltem secundum speciem conservando illam, ut fit in generatione viventium, ratione cujus intercedit relatio inter generantem et prolem. Idemque dicendum est generatim de quavis actione creata, quæ peculiarem relinquit in agente determinationem, ut effectum a se productum speciali aliquo modo respiciat, quo non respiciunt illum reliquæ res, immo et ipsum agens non respiciebat illum prius, quando tantum erat potens producere, sed nondum actu produserat, ut communis omnium sensus videtur apprehendere: nam causa efficiens respicit effectum ut a se productum, et non amplius producibilem, siquidem nullum agens creatura potest, saltem naturaliter, eundem effectum suum reproducere. Idque expressit S. Thomas illis verbis: *Quædam relationes non innascuntur ex actionibus secundum quod sunt in actu, seu magis secundum quod fuerunt; sicut aliquis dicitur pater, postquam ex actione est effectus consecutus; et tales relationes fundantur super id, quod in agente ex actione relinquitur, sive sit dispositio, sive habitus, sive aliquid jus aut potestas, vel quidquid aliud est hujusmodi* (1). Quæ doctrina, ut vides, non pendet ex eo, quod actio recipiatur in ipso agente, vel non, quia ejusmodi specialis determinatio, qua agens peculiari modo respicit suum effectum, non est ipsa actio vel fieri effectus, sed aliquid ex actione relictum (2). Novi equidem, relationes in actione fundatas non æque ab omnibus explicari; sed in rebus dubiis et controversis quisque sequi debet, quod convenientius arbitratur ad rem declarandam. Ex quo etiã apparet id, quod superius innui, vix posse in hac controversia quidpiam certo stabiliri.

Denique in relationibus tertii generis mensuratum ideo realiter refertur ad mensurans, quia ab eo dependet, ac taxatam et specificatam habet suam perfectionem, sicut v. g. scientia specificatur a scibili, imago ab exemplari, etc. E converso mensurans ideo non refertur ad mensuratum,

(1) S. Thom. 3.º dist. 8, quest. 1, art. 5.

(2) Cfr. Joann. 3. S. Thom., *Logic.* quest. 17, art. 3. *Tertia difficultas.*

quia quod mensurabili tribuat gradum perfectionis, nihil prorsus ponit in ipso, ratione cujus vere dici possit ad illud ordinari. Scibili enim v. g. non est nisi pure extrinseca denominatio hæc, quod sciatur, vel cognoscatur, et similiter extrinsecum penitus est cuius rei, quod per imaginem aliquam representetur. Scibile quidem dicitur a scientia, et representatum ab imagine; sed scientia non est quidpiam reale in re ipsa scita, sed tantum in sciente, et similiter representatio: unde in scibili et representato per imaginem denominatio, atque adeo ratio fundans relationem, est prorsus externa, et nihil internum ipsi rei. Quapropter scripsit Aristoteles, et cum eo S. Thomas, scibile aut sensibile non dici relative, quia ipsa referantur ad alia, sed quia alia referantur ad ipsa. Et sic omnes communiter opinantur, relationes hujus tertii generis esse non mutuas, quia mensurabile quidem realiter refertur ad mensurans, v. g. scientia ad objectum suum specificans, mensurans vero non re, sed tantum ratione refertur ad mensurabile, quia ex eo quod mensurabile refertur ad mensurans, hoc quoque concipitur ut relatam ad illud relatam.

Probatur jam Minor illa, qua dicebatur nihil hujusmodi convenire posse Deo. Non adest in primis respectu creature fundamentum primi generis relationum, quia inter Deum et creaturas nihilesse potest univoce commune, sed tantum analogice. Quare sicut v. g. quantitas realis corporum et virtualis quantitas perfectionis, sive secundum substantiam sive qualitatem, non possunt fundare ullam relationem sive æqualitatis sive inæqualitatis, sive similitudinis sive dissimilitudinis, etc.; ita neque inter Deum et creaturas similitudo et dissimilitudo aut diversitas, etc., possunt gignere realem relationem, quia important convenientiam et disconvenientiam circa formas diversissimi ordinis ac rationis. Actiones etiam divinæ ad extra non fundant realem relationem, quia, saltem quatenus se tenent ex parte Dei, sunt ipsissima essentia ipsius absolutissima, independentissima et immutabilissima, quæ in nullo vero sensu dici potest ordinari ad res creatas, quia illas indifferentissime ac liberrime respicit, nec ex earum existentia et productione diversimode determinata remanet respectu illarum in sensu reali, propter infinitam suam perfectionem et

omnimodam independentiam ab omni extrinseco termino. Tandem de relationibus tertii generis, nullum est dubium, quia quantumvis Deus sit mensura omnium aliorum, sive existentium sive possibilium, hoc nihil ponit in Deo, quapropter realiter ad illa refertur, sicut nec in ipsis rebus creatis mensurans qua tale contrahit ullum realem respectum ad mensuratum.

Altera pars propositionis, relationes rationis asserens Deo, difficultate vacat. Quia certum est Deo vere tribui denominationes relativas, v. g. Creatoris, Domini, Redemptoris, videntis res alias existentes, etc., sub quibus concipiuntur attributa divina cum ordine ad creaturas. Ergo si in his omnibus nulla potest realis relatio admitti, reliquum est, ut admittatur relatio rationis.

82. Dices 1.º Dantur in Deo relationes ad intra, nempe inter Personas. Ergo cur non etiam ad extra?—Respondeo, *neg.* paritat., quia Personæ sunt ejusdem prorsus ordinis ac perfectionis, et fundamentum relationum unum idemque re, necessarium prorsus, æternum atque immutabile, nempe processio, æque afficit, ut ita dicam, vel pertinet ad Personas relatas; quod profecto locum non habet inter Deum et res creatas, cum nulla ratio et perfectio possit esse univoca respectu Dei et creaturarum.

Dices 2.º In Deo datur ab æterno relatio transcendentalis ad res creatas, nam omnipotentia divina v. g. necessario connectitur cum illarum possibilitate. Potest ergo dari etiam prædicamentalis, quando nempe res creatur, et sic existit alterum relationis extremum.—Respondeo, *dist.* antec.: datur relatio transcendentalis realis, *neg.*; secundum modum concipiendi nostrum, qui potentiam et scientiam divinam, quantumvis ex se absolutissimas, utpote cum essentia identificatas, concipimus cum quadam relatione ad terminum, sicut potentiam et scientiam creatas, *conc.* (1). Probationem vero nunc *transmitto*, quia etiamsi omnipotentia divina connecteretur cum possibilibus, non sequitur eam ordinem transcendentalem realem importare ad possibilita; unde plures scriptores, qui primum concedunt, negant sequelam.

Relationes
Dei
ad creaturas
sunt tantum
rationis.

Objectiones
solutæ.

(1) Vide Suarez, *Metaphys.* disp. 47, sect. 15, num. 15.